

ANADOLU VE BALKANLAR'DA İSLAMLAŞMA VE VAKIF RUHU

Aziz ve muhterem misafirlerimiz!

Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi, ihsanı, ikramı üzerinize olsun. Son derece verimli ve değerli bir toplantının sonuna gelmiş bulunuyoruz. Bugün sabahleyin 10.50'de başlayan bu güzel toplantı dört değerli konuşmacının konuşmalarıyla son derece faydalı bir şekilde devam etti ve çok güzel sonuçlar, izlenimler, intibalar, fikirler dinleyiciler üzerinde -Ben de bir dinleyici olarak başından sonuna kadar dinleyip not aldığım için bir şahit olarak söylüyorum- hasıl oldu.

a. Vakıf Müessesesi ve Tasavvufun Rolü

Başta Mustafa Kalfaoğlu hocaefendi, Allah razı olsun, vakıfların Anadolu'nun iskanında ve İslâmlaşmasında rolünü son derece duygulandırıcı bir şekilde anlattı. Ayet-i kerimelerden ve hadis-i şeriflerden bizi, ecdadımızı vakıf kurmaya sevk eden vakıflarda çalışmaya götüren dini temelleri izah ettiler.

Allah Teâlâ hazretlerinin,
Bismillâhirrahmânirrahîm.

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ
لَهُمُ الْجَنَّةَ

Inna'llâhe's-terâ mine'l-mü'minîne enfüsehüm ve emvâlehüm bi-enne lehümü'l-cennet.

Cenneti vaat ederek, cenneti mükâfat olarak ortaya koyarak müminlerden canlarını ve mallarını bahşetmelerini istediğini ve insanların en hayırlısının insanlara faydası en çok dokunan kimse olduğunu Peygamber Efendimizin söylediğini hatırlattığı ve İslâm'ın vakıf kurma faaliyetinin son derece akıllı, düşünceli insanların eseri olduğunu, akli çalışmalarının bir sonucu olduğunu, kendilerinin hayırlarının daimileştirilmesi, ebedileştirilmesi için yapıldığını anlattı ve bu çalışmaların temelini Orta Asya'da kemaline ermiş olan tasavvufi camianın Anadolu'ya teveccühüyle Anadolu'da başladığını belirtti.

Nakşi silsilesi mensubu büyük zatların, *kaddesallâhu ervâehüm*'un, ve bu arada bizim Anadolu'muz için önem arz eden ve önümüzdeki yıl, 1993 yılının adına izafe edildiği Ahmed Yesevî hazretlerinden bahsetti. Onun bir nakşi halifesi olduğunu ifade etti.

Anadolu'ya müritlerini tecrid ettiğini hatırlattı. Dergahların, tasavvufi çalışmaların göz ardı edildiği zaman Anadolu'nun fethinin ve iskanının ve Osmanlı başarısının anlaşılacaklarını delilleriyle bize gösterdi. İlk vakıfların Anadolu'da askeri hareket başlamadan önce Anadolu'ya geldiğini, önce hizmetin geldiğini, ondan sonra askeri hareketin geldiğini belirtti.

Medreselerin kafaları eğittiği ve onlara ilim verdiği ve bu vazifeyle çalıştığını belirtti. Tekkelerin kalpleri, gönülleri eğittiğini ve bununla da kalmayıp insanoğlunun her türlü ihtiyacını, maddi ihtiyacını da karşılamaya çalışıldığını hatta tekkelerin, zaviyelerin yanında aşhaneler, değirmenler yapıldığı böylece midelerine de onlara da hizmet götürüldüğü anlatıldı ve Gaziyân-ı Rûm, Abdâlân-ı Rûm, Ahiyan-ı Rûm tasnifini, Aşık Paşazade'nin bir de Bâciyân-ı Rûm vardır ki onları da bizi dinleyen bacılarımız için ben ekleyeyim.

Anadolu'nun fütühatında onların rolü de büyük. Anadolu fatiheleri olan Bâciyân-ı Rûm da dördüncüsüdür o tasnifte. Onların rolünü anlattı ve “Anadolu, tasavvuf ile dervişlerle Müslüman olmuştur.” dedi. Bu bir hakikattir.

İzzettin Keykavus'un, I. İzzettin Keykavus'un, Alâeddin Keykubad'ın hizmetlerinden bahsetti. Onların Ahî teşkilatıyla nasıl esnaf arasında, ticari hayatta, nasıl dini şuura, maneviyata dayalı bir organizasyon kurduklarını anlattı ve bu gibi müstesna ve bizim kültürümüze mahsus sosyal ve kültürel müesseselerle Anadolu'nun İslâmlaştığını belirtti.

Osmanlıların yanında bir Ahî Şeyhi olan Şeyh Edebalî'nin, bir müderris olan Dursun Fakih'in ilk kurucu Osman Gazi'nin yanında yer aldığını belirtti.

Birinci Murat Hüdavendigâr hazretlerinin Malkara'da Ahî Musa için nasıl tesisler kurduğunu delilleriyle gösterdi. Sonra bir hatırasını bize anlattı ve gözlerimizi yaşarttı. Bursa'yı ziyaretinde gördüğü bir blue jean pantolonla sarı saçlı, mavi gözlü şahsın camide son derece huşu ve hudu ile namaz kıldığını görünce kapıda, kılıp da dışarı çıkıncaya kadar bekleyeyim diye beklediğini sonra onun bir Amerikalı desinatör olduğunu ve dinleri inceleyip İslâm'ı seçtiğini, İslâm'ı seçtikten sonra da Osmanlıları inceleyip Osmanlılara aşık olduğunu onun için buralara geldiğini, Müslüman olduktan sonra ve Osmanlıların

bilhassa ilk on padişahının evliyâ olduğunu kendisine söylediğini, bir ilahiyatçı olarak yan gözle ve kuşkuyla baktığımız padişahlarımızın Amerikalı birisi tarafından bize evliyâ diye tanıtılmasından doğrusu biraz da utandığını anlatınca gözlerimiz yaşardı.

Yavuz'un Sina ölleri'nde birden atından inerek, bineğinden inerek, kızgın kumların üzerinde yalın ayak yürümeye başladığına etrafındaki devlet erkanının buna şaşırıp, “Hünkârımız ne sebeptir, acaba niye böyle yürüyorsun?” diyince, elini dudaklarına götürüp susma işareti verdiğini, “Görmüyor musun ki, önde Hazreti Peygamber yürüyor.” dediğini naklettiler. Ve İkbâl'in, Pakistan'ın milli şairi İkbâl'in, “Benim hocam Mevlânâ Celâleddîn-ı Rûmî hazretleridir”. dediğini söylediler.

Ben de buraya özetleme için geldim ama bir hatıramı anlatmadan bu sözü kendime alamıyorum. Münih'te geziyordum, bir parkta sakallı bir büst gördüm. Yani sakalı olan bir insan. Tip olarak Alman'a benzemiyor. Büstün yanına kadar gittim, şöyle yarım bir heykel, altında bir şey var, yazı var. Bu büst, “Pakistan'ın milli şairi İkbâl'indir.” diyor altındaki Almanca

yazıda. Diyor ki: “İkbal, felsefe doktorasını Münih Üniversitesi'nde yapmıştır.” Bunu yazmış. Yani İkbal, felsefe doktorasını Münih Üniversitesi'nde yaptı diye oraya, Alman hükümeti bir büst koymuş. Ben de teklif ediyorum biz de Konya'ya İkbal'in bir hatırasını reks edelim ve altına “İkbal, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî benim hocamdır.” dedi diye yazalım.

Avrupa entelijans servislerinin, Müslümanlarla Osmanlıların mücadelesinde üç büyük tehlikeyi tespit ettiklerini ve bunlarla uğraştıklarını belirtti. Hilafet müessesesi bir, çünkü bütün Müslümanları birleştiriyor ve Avrupalılara karşı müşterek hareket ettiriyor. İkincisi, hac müessesesi çünkü bütün Müslümanlar senede bir toplanıyorlar ve gayrimüslimlere karşı tedbirleri alabiliyorlar. Üçüncüsü de tasavvuf ve tarikatlar çünkü tasavvuf ve tarikat erbabına batılılar, nüfuz edemiyorlar ve onları hıyanet çemberi içine çekemiyorlar. Onun için onlarla mücadele ettiklerini anlattı.

Şimdi de nasıl Osmanlıların, Selçukluların kuruluşunda ve başarısında tasavvufi kadrolar rol oynamışsa, nasıl tasavvufi mekanların,

zaviyelerin birer vakıf olduğu ve cemiyetin bu mekanların etrafında billurlaştığı tespit ediliyorsa, nasıl vakıflar vasıtasıyla sosyal ve kültürel meseleler halledilip Osmanlı, Osmanlı olmuşsa, cihana hakim olmuşsa, dünyanın her yerine bir imani ve insani medeniyet götürmüşse, bugün de vakıflara aynen değer vererek, vakıfları temel alarak yeniden bir hamleyi yapabiliriz diye güzel bir konuşma yapmıştı. Kendisine teşekkür ediyoruz.

b. Balkanlarda Vakıf Medeniyeti ve Şehirleşme

İkinci konuşmacı Nazif Bey, iki konuşma yaptı. Bir öğleden önce, bir öğleden sonra. Her ikisi de vakıflar konusunda birer belge mahiyetinde şahane, ilmi seviyesi son derece yüksek konuşma idi. Nazif Bey, Allah razı olsun, Balkanlar'da vakıfların gördüğü hizmetleri anlatırken Anadolu'nun İslâmlaşması gibi vakıfların Balkanlarda bir İslâmlaşma hizmeti yaptığını anlattı ve hatta yerleşim merkezlerinin vakıf mekanları etrafında, tekkelerin ve zaviyelerin etrafında kurulmuş olduğunu beyan etti. Nitekim vakit darlığından belki ana notlarında vardır. Vakıflar Mecmuası'nda Ömer Lutfi Barkan Ordinaryus Profesör'ün

Kolonizatör Türk Dervişleri diye büyük bir makalesi vardır, meşhur bir makalesi. O da bu hususu gayet güzel anlatır.

İstanbul'daki, Anadolu'daki yerleşme merkezlerinin vakıf mekanları etrafında teşekkül ettiğini misal olarak Vezir Köprü'yü, Merzifon'u, Konya-Karapınar'ı, Nevşehir'i misal olarak gösterdi. İlk önce bir Paşa veya bir devletli tarafından bir vakıf ortaya konuluyor sonra bunun etrafında evler, sivil yerleşme teşekkül ediyor. Ondan sonra da bir şehir meydana geliyor.

Bunun Bursa'da, yani içinde zaten Anadolu'nun eski ahalisi olan, Müslümanların gelmesinden önce yaşayan insanların oturduğu şehirlerde de olduğunu, bunların misallerinin mesela Bursa ve İstanbul olduğunu ve buralarda da yine vakıf külliyesi etrafında yerleşiminin tahakkuk ettiğini çok güzel anlattılar. Mesela Bursa'nın bir kalesi var, Tophane Parkı'nın olduğu yerde ve şimdi Osman Gazi, Orhan Gazi'nin türbelerinin bulunduğu yerde. İşte onun Osman Gazi'nin hastayken gördüğü kurşunlarının parlamasından dolayı şehir fethedilince beni oraya defnedersiniz dediği Şehadet Caminin olduğu yerler. Fakat

Yıldırım Beyazıt ovanın buraya biraz uzak bir mesafesinde ve bir tepenin üstünde bir cami yapıyor, bir külliye yapıyor ve ondan sonra orada bir İslâm mahallesi doğrudan doğruya teşekkül ediyor. İstanbul'un da her tepesinin üstünde bir vakıf ve o vakfın etrafında bir İslâm mahallesi teşekkül ediyor. Yani Müslümanlar yerleşmelerinde vakfın etrafında billurlaşıyorlar ve vakıflar Müslümanları gayrimüslim ahaliden ayıran mekanları temsil ediyorlar.

Aynı şey, Balkanlarda icra edilmiştir diye misalleri belirtti. Mesela Saraybosna dediğimiz yeri anlatırken rakamlar verdi. O zaman orada ki ben bu saray Bosna sözünü biraz Mevlüt Bey'in demin verdiği saray yani vakıfların, müesseselerin, binaları türlerinden birisi olarak saray tabiriyle birleştirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Yani Bosna'daki saray, Saray-ı Bosna. Yani birçok yerde saray var, Bosna'daki saray. Orada dokuz bin Müslüman'ın olduğunu ve beş yüz kadar gayrimüslim olduğunu yani Müslümanlardan müteşekkil bir yerleşme teşkil ediyor.

Dikkati çeken bir başka husus iki yüz din görevlisi olduğu, yani dokuz bine nispet, iki yüz din görevlisi. Yani din görevlilerinin

Osmanlıların kuruluşunda, Balkanların Müslümanlaştırılmasında ve devletin sağlam bir bünyeye sahip olmasında -rakamlar gösteriyor ki- ne kadar büyük rol oynadığını bunlar gösteriyor ve başka misaller verdi.

Mesela 17. yüzyılda Adana'da iki medrese varken Saraybosna'da on altı medrese olduğunu yani Adana'dan daha büyük ehemmiyete haiz ve daha kültürüne hizmet edecek müesseselerle donatılmış bir şehir olduğunu ifade ettiler. Sonra bu vakıfların kuruluştaki müstesna hizmetleri gibi, çekilişte de yani Osmanlı Devleti'nin siyasi hudutlarının daha gerilere çekilmesi esnasında onlar gayrimüslim devletlerin idaresine terk edildiği zamanda ne kadar büyük hizmetler yaptığını, Berlin Antlaşması'nda konulan maddelerle, II. Abdülhamid'in Şeyhülislâmlık Müessesesi tarafından hazırlattırılan yüz üç maddeye ait on maddelik, yüz üç detay maddeyi talimatnamelerle nasıl korunduğunu, nasıl vakıf mallarının, şahıs mallarının düşmanlar tarafından yağmalanmasının anlaşmalarla sağlandığını, miri arazinin nasıl değerlendirdiğinin detaylarıyla çok güzel, çok üstadâne bir şekilde anlattı. Yani devlet bir kara baht olarak oralardan çekiliyor

ama oradaki insanları da yine bir hukuka bağlayarak vakıfları çiğnettirmiyor, vakıflar da oranın ahalisinin çiğnenmemesine hizmet ediyor. Bunu gayet güzel ifade etti.

Sonra sözü Kıbrıs'a getirdi. Oradaki Kıbrıs'ın tarihi ve bu konuşmalardan onu anlattı. Bu konuşmalardan şunu görüyoruz ki muhterem kardeşlerim, tarihini bilmeyen bir millet ölmüş demektir yani. Bizim tarih bilgisi kazanmamız lazım. Yani istikbale yönelik hareketlerimizde tarihimizden kopmuşsak, mazimizi bilmiyorsak, müesseselerimizin mazisini bilmiyorsak hiçbir şey yapamayacağımız anlaşılıyor. Bu güzel izahlardan o anlaşıldı.

Sonuç olarak, fetihde de, geri çekilmede de vakıfların çok büyük hizmetler yaptığını anlattı ve devlet geri çekilirken, mağlup olmuşken zor şartlar altında bile vakıfları bu kadar başarıyla korumuşken istiklalini almış olduğu zamanda vakıflara karşı nasıl davranmıştır, siz bu mukayeseyi yapın diye bir acı tablo önümüze serdi ve çok önemli bir noktaya işaret ederek sözlerini bitirdi. Bugün Saraybosna'da Müslümanlar bir mücadele veriyor ve Saraybosna düşmek üzere ve düşmanlar yalnız insanları öldürmüyor, kültür eserlerini de

tahrip ediyor çünkü onlar kültürün önemiyetini biliyorlar, orada İslâm'ın ve Osmanlı'nın izini bırakmak istemiyorlar. Biz orada onları savunmak zorundayız. Orada savunmadığımız zaman sıranın bize geldiği, geleceği, mutlaka geleceği bilinmelidir.

Balkanlarda İslâm silindiği zaman Anadolu'dan da silineceğinin bir alameti. Sıranın Anadolu'ya geleceği üzerine sözü getirdi. Onun için bizim de Anadolu'nun İslâmlaşmasında, Balkanların İslâmlaşmasında nasıl hayrî hizmetlere, vakıflara değer vermiş ve fedakarca çalışmışsak yine aynı şuur ve fedakarlıkla, aynı dikkatle, aynı titizlikle, aynı güç ve kuvvetle çalışmamız gerektiğini anlattı. Fevkalade güzel sonuçlara bizi götürdü konuşmaları ve herkes bunlardan sanıyorum alması gereken dersleri almıştır ve yapması gereken vazifeler hakkında bilgi sahibi olmuştur. Bir kimsenin dahi uyanması şu toplantının amacına ulaştığının bir işaretidir.

c. Tarihi Süreçte Vakıfların Tasfiyesi ve Yağmalanması

Öğleden sonraki toplantıda yine değerli konuşmacı Dr. Nazif Öztürk bu sefer madalyonun bir başka tarafını, zaman dilimi

bakımından vakıfların, Osmanlı'dan sonraki durumunu bize anlattı. Acı gerçekleri ve tasfiye, yani yok edilme çünkü tasfiye nihayet saflaştırma manasına falan geliyor. O kelimeyi ben bu olaylara yakıştıramıyorum. Mevlüt Bey kardeşimizin ifade ettiği talan sözü çok daha güzel, yağma ve talan edilmesi hususunu çok ciddi bir şekilde, dökümanlara dayanarak anlattı.

1856 Ahkâm-ı Arazi Kanunu, Avrupalıların Osmanlılarla mücadelesinde ana düşman müesseseleri tespit etmişti dedim ya, vakıflar, tekkeler, dindarlık, hac vs. Tabii vakıflardan gücünü alıyor Müslümanlar. Mali gücünden koparmak için Osmanlılarla mücadelelerinde vakıfların talan edilmesi için madde koydurma çalışmasına başladıklarını anlattı. İşte bu Avrupalıların baskılarıyla çıkartılan kanunlarla mesela 1826'da Evkâf-ı Humayun nezaretinin kurulması bir kanunla sağlanıyor. Böylece hür ve müstakil olan, özel teşebbüs durumunda olan vakıfların devlet kontrolüne geçmesi ve vakıflara devlet tarafından baskı yapılması, daha doğrusu devlete baskı yapan Avrupa'nın vakıfları tahrip etme imkanının sağlanması başladığını ifade ediyor.

Bu hareketle, 1839 Tanzimat Fermanı ile arazi türü vakıfların devlete devredilmesini, mülhak vakıfların kontrol altında alınması çalışmasının yapıldığını, 1856 Ahkâm-ı Arazi Kanunu ile miri arazilerin ve vakıf arazilerinin satılmasına ait mevzuatın hazırlandığını, bunların her birinin yani vakıf müesseselerimiz için birer ilan fermanı, yani birer yağmalama ve talan şeyi olduğunu ve beynelminel, antlaşmalarda düşman devletlerin bunları özellikle Osmanlı'dan zorla isteyip madde haline getirdiklerini dile getirdi. Böylece Osmanlı ekonomisini IMF gibi kontrol altına alıyorlar, gayrimüslimlerin mülk almasını sağlıyorlar Osmanlı Devleti içinde, kuvvetlenmesini ve vakıfların adım adım tahribi çalışmalarını yürütüyorlar diye bildirdi.

1911'de ilk defa Şeyhülislam ve Vakıf Evkâf Nazırı Mustafa Hayri Efendi ki Münib Hayri Ürgüplü'nün babasıdır. İlk defa vakıfların satışı için bir karar çıkardığını, bu isimleri unutmayın, kime nasıl hesap soracağınızı bilmeniz bakımından vakıfların satışı hakkında ilk kararın verildiğini beyan etti.

Osmanlılar zamanında hiç cami yok edilmemiştir. Üç tane cami var. Birisi Kudüs'te

Selâhaddîn-ı Eyyûbî hazretlerinin cami ve medrese yaptırdığı. Yani Haçlılarla orayı tekrar aldıktan sonra bir külleğe yaptırdı fakat oranın çeşitli entrikalarla nasıl beynelmilal baskılarla, Avrupalıların şeyiyle, sanki boş bir araziymiş gibi gayrimüslimlerin eline intikal ettirildiğini bir hiyanet ve bir aldatma, bir entrika olayı olarak bize belirtti. Sonra Beyoğlu'na padişahların nasıl önem verdiğini, Boğaz'a, Halıç'e, Beyoğlu'na özel ihtimam gösterilmesini, oralardan gayrimüslimlerin mülk almamasının gizli bir talimatla devlet tarafından titizlikle takip edilmesi gerektiğini fakat bunlar yapılmadığı için yavaş yavaş oradaki özel mülklerin satılması sonunda, Müslüman olan mahalleler gayrimüslimleşmiş ve sonunda, mesela Beyoğlu'ndaki Kayaoğlu Mescidi nasıl artık içinde namaz kılacak insan kalmadığı için kapatılıp da başka bir yerde açılınsın diye, gayrimüslimlerle meskun bir yerde kaldığını ve yok edildiğini, bir de demir yolu için yol geçecek diye mecburen bir istimlak olduğunu, bunun dışında Osmanlı zamanında mescit istimlakı yani mescit vakfının yok edilmesi durumunun olmadığını bu üç misalden (anlıyoruz.) Fakat

ondan sonraki devrede camilerin dahi nasıl yok edildiğini anlattı.

1916'da Prens Sabahattin tarafından imza konulan bir bölgede, Osmanlı diyarında ne kadar köy var, ne kadar yerleşim yerlerinde Hristiyan, Yahudi, Gayrimüslim var, hepsinin Avrupalılar tarafından tespit edilmiş olduğunu ve Avrupalıların buralara kilise, rahip okulu vs. yaptırdığını ve ondan sonraki istila hamlelerinde de bu odaklardan faydalandığını çok güzel anlattı. Acı fakat gerçek.

Son dönemde çeşitli kanun ve kararlarla vakıflara darbe üstüne darbe vurulduğunu, mezarlıkların belediyeye devredildiğini, bir canlı ve çok acı misal olarak, şuradaki binanın karşısına rastlayan yerdeki arazinin Müslüman mezarlığı olduğunu, oranın satıldığını fakat daha ileride Roma mezarlığı var, Roma hamamı, tarihi şey diye, oranın korunduğunu söyledi. Yani Romalılar istila etmiyor Türkiye'yi ama Ankara'yı ama İslâm mezarlığı yok ediliyor, yerine binalar yapılıyor, Müslümanlar kabirlerinde rahatsız ediliyor ama Romalıların kabirleri çıkartılıyor diye, çarpıcı misaller verdi.

Belediyelerin vakıf mallarını yok etmek için nasıl düşman istila ordusu gibi oyunlar oynadığını, cumartesi günü saat 10'da tebligat yapıp, “24 saat içinde binanız mail-i inhidamdır. Tedbir almazsanız, fikrinizi bildirmezseniz yıkmak zorunda kalacağız.” diye cumartesi saat 10'da vakıf idaresine talimat verip, pazartesi günü saat 11'de binayı pazar gününde, pazartesi olmadan nasıl tahrip ettiklerini ve bizim bunlardan nasıl habersiz kuzu kuzu yaşadığımızı şu memlekette anlattı.

Şu içinde bulunduğumuz yerlerin de Kızılbey adlı bir zat-ı muhteremin vakıf arazisi ve tesislerinin yeri olduğunu, hiç olmazsa burada onun bir türbesinin bulunması gerektiğini ifade etti. Bu Müslüman mezarlığının da Siirt mebusu falancanın adına metrekaresi yirmi beş kuruşa o satın almış da vebalini o yüklenmiş. Ondan sonra işte bu binalar yapılmış. Tâceddin Dergahı ki İstiklal Marşı'nın yazıldığı yerdir, nasıl özel idareye devredildiğini, Nazif Bey'in kendi gayretleriyle nihayet zar zor vakıflara iade edildiğini, yedi yüz elli tekkenin kapatıldığını, yine yüzlerce türbenin böylece elden çıktığını misalleriyle, vesikaları ile sırf

vesikalara dayanarak çok değerli bir konuşmayla anlattı.

Tabii bunları biz vakfımız olarak yazılı metinler haline, kitap haline de getireceğiz. Suların belediyeye devredildiğini, kütüphanelerin Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildiğini, halbuki her birinin, her kitabın birer birer vakıf olduğunu korunması gerektiğini, mekteplerin, medreselerin medrese olduğu için kapatıldığını ve yıkıldığını medrese düşmanlığından dolayı, halbuki medrese Osmanlı'nın ilim müessesesidir, yani bilimsel bir şuur olan, vicdanı olan bir insanın bir bilim müessesesini yıkması bahis konusu değildir. Gareze yıkıldığını, kapatıldığını anlattı.

Geride vakıfların elinde sadece camiler kaldığını, fakat camilerin de sırf ibadet yerlerinin vakıflara bırakıldığını, çevresindeki külliyesine ait öteki binaların muhtelif şahıslara, mütevellilere yüzde bilmem kaç, bilmem neyle devredildiğini, tabii onların da özel mülk olduğu için çingeneler tarafından istila edildiğini, satıldığını, yıkıldığını (anlattı).

Şahsen şu anda bizim bir başka vakfımızın restore ettiği bir Selami Mustafa Efendi tekkesi var. Onun yerini de biliyorum. Biz tekkeyi

aldık, imar ettik. İlim Kültür Sanat Vakfı'mız orada faaliyet gösteriyor Eyüp'te, özellikle orayı seçtik çünkü çok güzel, tarihi bir yapı ama yanındaki aynı tekkenin haremgâhı olan bina böyle çökmüş durumda. Yani yaralı bir arslan nasıl arka tarafı o arka ayakları yere şey yapar, ön ayakları üzerinde böyle soluyarak durur. Bir odası havada kalmış, öbür tarafları çökmüş durumda. Neden? Çünkü vakfı parça parça parçalamışlar, şu şunun mülküdür, bu bunun mülküdür, burası da vakıflarıdır demişler. Vakfın, külliye'nin bütünlüğünü tahrip etmişler. Buna yabancıların bile aslında razı olmadığını, yani bir takım Alman mimarların bile "Yapmayın, etmeyin!" falan dediğini, Nazif Bey misalleriyle gayet güzel anlattı.

İmar plancılarının da adeta vakıflara düşmanca hareket ettiğini ve vakıfların üzerine yolları uğratıp camileri ve vakıf eserlerini parçaladığını misalleriyle belirtti. Topraksız köylüye toprak verme, topraklandırma, çiftçiye toprak verme reformlarının da vakıf arazilerine bir saldırı mahiyetinde uygulandığını ve yüz elli bin beş yüz atmış sekiz dönüm yer kamulaştırılıyor. Bunun %53'ü vakıflardan talan ediliyor. Bunu anlıyoruz. Köylerde de

mevcut vakıflar köylerin tüzel kişiliğine devrediliyor. Bunların yanı sıra da normal vakıf satışları da devam ediyor. “Şu dükkkanı satılığa çıkartıyorum, şurayı satılığa çıkartıyorum, şu araziyi satılığa çıkartıyorum.” diye. Bu da devam ediyor. Böylece çeşitli haksız işlemler yapıldığını, 1928'de cami ve mescitlerin cemaati olmayanlarının kadro dışı çıkartılması çalışmalarında umumiyetle, diyor, biz Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak suçlanmışızdır, ben bizim vakıf idaremizi savunmuyorum ama, diyor, maalesef bu kanun hazırlanması Diyanet İşleri Başkanlığı'nda yapılmıştır, diyor. Bu da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın o zamanki yöneticilerinin şuarsuzluğu ve vebalini gösteren bir ayrı acı tablodur.

İçlerindeki malların ve vakfedilen tabii halı, kilim vs. tablo kıymetli, son derece kıymetli şeylerin de böylece satıldığını öğreniyoruz. Sadece en büyük tasfiyenin krokide, grafikte, bize gösterilen grafikte en büyük tasfiyenin 1937-38 yıllarında zirveye ulaştığını, muazzam bir tasfiye olduğunu, demokrasi oldukça tasfiyenin gerilediğini, demokrasiye zıt totaliter yönetim temayülleri belirledikçe de tasfiyenin arttığını, binaenaleyh fırsat

buldukça şey düşmanlarının oraya saldırdıklarını anlatmış oldu. Kendisine müteşekkiriz. Ömrümüzde duymadığımız kıymetli bilgileri böylece en verimli, en sealahiyetli yerlerden öğrenmiş olduk. Bunlara karşı ne yapmamız gerektiğini de tabii hepimizin ayrı ayrı düşünmemiz gerekiyor.

d. Stratejik Araştırmalar ve Gelecek Vizyonu

Sayın Mevlüt Saygın, tabii işin, vakıfların ikiye ayırdığını, bir hayrat, bir de bu hayratı destekleyen akarlar (olduğunu söylüyor) Yani bir hayır koyuyor ama ecdad, bu hayrın yaşaması için de beslemek için de çeşitli tedbirler alıyor. Bunları çok güzel anlattı. Bilmediğimiz çok şeyi, sanıyorum, onun konuşmasından öğrenmiş olduk kendisine müteşekkiriz. Çok derin bir vukufla anlatıldı konular. Çiftlikler, köyler, tarım işletmeleri, binalar, su yolları, çeşmeler, ganimet arazilerin arsaların durumları, bahçeler, mezralar, bostanlar, zeytinlikler, mukatalar, maden ocakları, dalyanlar, mahzenler, dükkanlar, değirmenler, gemiler vs. çeşit çeşit böyle gelir getirecek kaynaklar olduğunu ve bunların bugünkü rakamlarla biraz anlatılmasını yaptı.

Bu da çok güzel bir şey. Konuşma da çok güzel bir üslup çünkü rakamların önemini anlayamayabilir insan. Ancak karşılaştırmayla, mukayeseyle anlatabiliriz, anlayabiliriz. Mesela, Urla'daki su yolları ve su çeşmelerinin vakfa bir gelir olarak şey yapılmış (olduğunu görüyoruz.) Yıldaki geliri yedi milyar lira. Ne kadar güzel. Üç yüz atmış beş bin işletmenin on sekiz bin hayri, hayrat vakfına hizmet ettiğini, yani o kadar akarın bu kadar vakfa hizmet ettiğini ve böylece yirmi akarın bir vakfa hizmet ettiğini anlatmış oldu. Demek ki bir vakfın, bir güzel gayenin, sosyal kültürel, terbiyeli, dini bir gayenin yerine getirilmesi için yirmi türlü destek sağlamış ecdadımız. Allah razı olsun. Çok güzel rakamlarla bize bunları anlattı. Nakit para olarak çeşitli hesaplarla gözümüzün önüne aldığı kesitte yüz yirmi beş trilyonluk bir vakıf geliri olduğunu, bugünkü vakıflar müdürü bütçesinin ise üç yüz küsür milyar olduğunu ifade ettiler ki ne kadar büyük bir hizmet potansiyeli, ne kadar düşük bir seviyeye getirilmiş. Biz de Türkiye'de İslâm ilerleyecek, Müslümanlar hayırlı şeyler yapacaklar, İnşallah ileriye dönük atılımlarımız da bu hizmetlere

dayanacak, diye çırpınıyoruz ama elimizde-
kileri nasıl kaybetmişiz? Ne kadar büyük.

*Vay yüz min vay kim dildârdan ayrılmışam
Fitne-çeşm ü sâhir-i hunhârdan ayrılmışam
Bülbül-i şûrîdeyem gülzârdan ayrılmışam*

dediği gibi Fuzuli'nin ne güzel bir imkan-
dan ayrılmış olduğumuzu bu konuşmalardan
anlamış olduk. On milyon insanı istihdam
ettiğini anlıyoruz ki, ben Osmanlıların en geniş
zamanda nüfusunun on altı milyon olduğunu
hatırlıyorum. Yani vakfın, insanları ihya
ettiğini, hayır hizmetinin aynı zamanda insan-
ların ekonomik durumunu desteklediğini, Os-
manlı'nın vakıfla ayakta durduğunu anlamış ol-
uyoruz ve maalesef bu gerçeği bizden önce
Avrupalı anladığı için vakıfları tahrip ettiğini
böylece sonuç olarak çıkartıyoruz aziz ve mu-
hterem kardeşlerim.

Sonunda Sayın, Sevgili, Değerli Hocamız
Naci Bor, bu bilgilerin kendisinde de sürpriz
tesiri, bizde de öyle uyandırdığını ve çok
beğendiğini ifade ettiler. Tarihimizin ne kadar
büyük olduğunu bu açıklamalardan bir kere
daha anlamış olduk. Ecdadımızın asaletinin
önünde saygıyla eğiliyoruz.

Biz Şimdi Osmanlılardan üç kat fazlayız. Yani nüfus bakımından en aŐađı üç kat fazlayız. Belki dört kata yaklaŐıyoruz. Ortam ve Őartlarımız da ümit vericidir diye, mallar ve imkanlarımız ve personel bakımından daha iyi durumdayız diye bizim iyimser olmamızı bize bildirdi. Potansiyelimizi gözlerimizin önüne serdi. Ama yani onlardan üç misli, dört misli daha yükseğiz. Őartlarımız güzel amma onlar dünyada birinci imiŐler. Biz Şimdi kırk altıncı sıradayız. Bu da bir garip tezat. Niye devletlerin sıralamasında birinci sıradan kırk altıncı sıraya düŐmüŐüz? Osmanlı yaŐasaydı hiç olmazsa dördüncü, beŐinci olurdu. Yani ilk beŐin içine girerdi. Bunun tabii, bir soru olarak sorulması ve kusurlarımızın düzeltilmesi lazım. Bu kusurları Sayın Profesör Naci Bey, araŐtırmalarda ve bilimsel çalıŐmalarda geri kalmamıza bağladı ki ben de aynen katılıyorum, bu mesele üzerinde yıllarca çalıŐmıŐ bir kimse olarak bunu çok rahatlıkla söyleyebilirim. Yani kalkınma hareketlerine biz Japonlarla beraber baŐlamıŐız. Onlar almış götürmüŐler, biz götürmemiŐiz. Onlar ilme bizden çok daha kuvvetli sarıldıkları için.

Japon İmparatoru ilk bilimsel kadrosunu, öğrenci kadrosunu seçip onları Avrupa ülkelerine, Amerika'ya tahsile gönderdiği zaman her birisine birer hançer de hediye etmiş.

Demiş ki “Alın bu hançerleri.”

“Ne olacak?”

Ya gittiğiniz sahada mütehassıs olup memlekete faydalı bir eleman haline gelip geri dönersiniz ya da hiç gelmeyin, harakiri edin, öldürün kendinizi, geriye dönmeyin. Hançeri onun için hediye etmiş. Onlar o şuurla çalıştılar ve Japonya bugün süper devletlerden birisi. Biz kırk altıncı sıradayız, Japonya süper devletlerden. Bu da Sayın Profesör'ün vurguladığı noktanın önemini gösteriyor.

Çeşitli şeylerimiz var, vakıflarımız var. Bu vakıfların içinde araştırma mahiyetli vakıf çok az. Geçenlerde benim Hürriyet Gazetesi'nde bir şey dikkatimi çekmişti. Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Amerika'nın.

Sonra ben bir bakan kardeşimize sordum, nedir bu diye?

“Hocam” dedi. “Bir gökdelene sahiptir, çok büyük bir müessesedir. Ben on altı yıl evvel oraya gittiğim zaman Sovyetler Birliği dağılırsa, Türkî Cumhuriyetler ortaya

çıkacaklar diye, *Türkî Cumhuriyetler* sözünü, on altı yıl önce orada duymuştum” dedi. Yani araştırmaların önemine bakın ki, bizim seneler sonra görünce sürpriz olarak nitelendirdiğimiz, “Allah Allah! böyle şeylerde Allah'ın bir lütfu birden karşımıza geldi.” dediğimiz şeyi onlar on altı yıl önceden tespit ediyorlar. Aynı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün, 1993 yılında yani altı ay sonra Türkiye'nin harbe girebileceğini söylediğimde, bu arada hatırlatmadan kendimi alamayacağım. Tabii memleketini seven bir kimse olarak çok önemli bir tespiti daha var Sayın Naci Bey'in. Rusya'nın Batı'nın karşısında bir düşman cephe olarak çökmesinden sonra, Batıyla uzlaşmasından veya yenilmesinden sonra tesliminden sonra bir numaralı hedef haline geldik bizler. Yani Moskova'dan hedef Mekke'ye döndü diye gazeteler yazdı zaten bunu. Buna aynen katılıyorum. İşin çok vahim bir safhada olduğumu da size söyleyebilirim çünkü bugün savaş yapılan her yerde savaş Müslümanların aleyhinedir. Yani Asya'da, Balkanlar'da, Kafkasya'da ve daha başka bir yerde daima Müslümanların aleyhine çorap örülmüştür.

Hatta Babür Mescidi'nin Hindistan'ın falanca şehrinde tahrip edilmesini de ben bir haince plan olarak görüyorum. Yani Pakistan Müslümanlara hizmet edemesin, Hindularla uğraşarak zayi olsun, devre dışı kalsın diye şeytanca bir plandır diye şahsen düşünüyorum.

Tabii Sayın Profesör dedi ki “Araştırma yapmak zorundayız.” Araştırmalar çok pahalı hizmetlerdir. Kolay olmuyor. Muhakkak bunun için işbirliği yapmamız gerekir. Vakıflarımız bir araya gelmeli, işbirliği yapmalı. Şu saydığımız hizmetleri ve ileriye dönük elimizde mevcut potansiyelleri çalıştıracak, güzel çalışmalarını yapmak için mutlaka dost olmamız, işbirliği yapmamız gerektiğini söylediler.

Ben de, Osmanlı vezirlerinden birisi diyor ki, “Paşa paşa sen bu milleti ne sanıyorsun? Bu millet isterse gemilerinin yelkenlerini Atlas'tan, halatlarını ibrişimden yapabilir. Siz bizim falanca yerde sakalımızı tıraş ettiniz, biz sizin falanca yerde kolunuzu kestik. Kesilen sakal yerine gelir ama kesilen kol bir daha yerine gelmez” diye milletin büyüklüğünü dile getirmişti. Nasıl *sahabe-i kiram ve rıdvanullahü teâlâ aleyhim ecmaîn hazretleri*

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*
Efendimiz ile konuşurken,

فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ

“*Fedâke ebî ve ümmî yâ Rasûlallâh*” diye hitap ederler idiyse, yani en kıymetli neyin var? mal mühim değil. Ebî ve ümmî, kendi canı da mühim değil. Ama anne ve baba çok mühim. Bir daha anne baba bulamaz insan yani. Her şeyi bulur da anneyi babayı bulamaz. Ve insan annesi babası için rahatlıkla canını verir.

Resulullah'a hitaben diyor ki “*Fidâke ebî ve ümmî yâ Rasûlallâh*” Yani “Canım değil, annem babam sana feda olsun ey Allah'ın Resülü” diyor. Biz değil böyle şeyleri, yelkenleri Atlas'tan yapmak, halatları ibrişimden yapmak. Yani annemizi babamızı bile hak yolda böyle Resulullah'ın aşkına feda edecek bir kültürün çocuklarıyız. İnşallah bu acılar son acılardır, bu acıları yeneceğiz. Yine vakıflara dayalı, yine nefis terbiyesine dayalı, yine gönül imarına, nurlandırmasına dayalı çalışmalarla temenni ediyoruz ki Allah Teâlâ Hazretleri

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

*Vellezîne câhedû fînâ le-nehdiyennehüm
sübülenâ.*

Bizim uğrumuzda çalışanlara biz yollarımızı gösteririz.

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا

يَحْتَسِبُ

*Ve men yetteki'llâhe yec'al lehû
mehrâcâ. Ve yarzukhü min haysü lâ yahtesib.*

Takvâ ehli olanlara Allah sıkıntılarından kurtulacak bir çıkış yolu gösterir. Ummadığı yerden onlara nimetler, nusretler ihsan eder diye Allah Teâlâ Hazretleri'nin vaadi olduğu gibi o vaatlerin tahakkuk edeceğini umuyoruz.

Allah Teâlâ Hazretleri hepimizi din-i mübin-i İslâm'ın ihyası ve Müslümanlığa rahat ve refahı ve dünya ve ahiret saadet ve selameti için çalışmada hayırları işlemekte, üstün hayırlar ve üstün başarılar elde etmekte muvaffak eylesin.

Tevfîkini refîk eylesin. Nusretiyle bizleri teyit ve takviye eylesin. Dünyada ve ahirette aziz ve bahtiyar eylesin. Cennetiyle, cemaliyle

müşerref eylesin diyoruz. Sözlerimize son veriyoruz. Allah hepinizden razı olsun.

es-selâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berakâtüh!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
KÜRSÜ